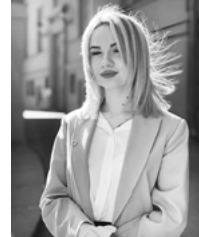

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.6.1.15>

ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЗЕЛЕНИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ ТА ПРАВОВЕ ПІДҐРУНТЯ

Дубко Анастасія Станіславівна,
аспірантка кафедри фінансового права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті проаналізовано сутність та зміст нового явища економіко-правової дійсності – зелених фінансів – у контексті його виникнення та розвитку як відповіді на необхідність фінансового забезпечення реалізації цілей сталого розвитку в рамках євроінтеграційного процесу України. Відзначено, що співробітництво України та ЄС у сфері захисту навколишнього середовища стало підґрунтям для гармонізації вітчизняної екологічної політики з європейськими стандартами у сфері захисту довкілля, що, своєю чергою, створило базис для розвитку зелених фінансів в Україні. Авторкою проаналізовано підхід європейських та світових інституцій щодо визначення категорій зелених фінансів та зеленого фінансування, виділено їх відмінності з науково-юридичної точки зору. У статті також окрема увага приділяється аналізу зелених фінансів як нового явища у площині науки та системи фінансового права: пропонується розглядати зелені фінанси як сукупність економічних відносин щодо мобілізації, розподілу та цільового використання коштів на реалізацію проєктів екологічного розвитку та інших програм природоохоронного характеру. Як приклад функціонування зелених фінансів у правовому полі України, з огляду на актуальну нормативно-правову базу та законодавчі ініціативи стейкхолдерів, авторка наводить новостворений інститут реалізації проєктів екологічного спрямування та емісії зелених облігацій, а також пропозиції щодо направлення доходів від екологічного податку до спеціальних фондів державного та місцевих бюджетів для цільового фінансування природоохоронних заходів та щодо створення системи позабюджетних екологічних фондів для додаткового фінансування програм екологічного характеру. Так, на думку авторки, в межах фінансово-правового поля такі правовідносини можна розглядати як фінансові правовідносини щодо акумулювання за допомогою добровільного (наприклад, емісія зелених облігацій чи інші форми інвестування, кредитування) чи обов'язкового методу (екологічний податок, штрафні санкції тощо), розподілу та цільового використання мобілізованих коштів на реалізацію заходів, що мають виключне спрямування на зменшення наслідків негативного впливу на навколишнє середовище, адаптацію до змін клімату тощо (реалізація проєктів екологічного спрямування, інших природоохоронних програм та проєктів). Конкретні заходи в рамках таких проєктів та програм можуть бути спрямовані на сферу енергоефективності та енергозбереження в контексті декарбонізації економіки, стимулювання використання екологічно прийнятних технологій у сільському господарстві, зменшення викидів парникових газів, альтернативної енергетики тощо.

Ключові слова: зелені фінанси, зелене фінансування, євроінтеграція, кліматична політика, навколишнє природне середовище, проєкт екологічного спрямування, зелені облігації, екологічний податок, фінансові правовідносини.

Dubko Anastasiia. Implementation and development of green finance in Ukraine: European integration context and legal basis

The article analyzes the essence and content of a new phenomenon of economic and legal reality – green finance – in the context of its emergence and development as a response to the need for financial support for the implementation of sustainable development goals within the framework of the European integration process of Ukraine. It is noted that cooperation between Ukraine and the EU in the field of environmental protection became the basis for the harmonization of domestic environmental policy with European standards in the field of environmental protection,

which, in turn, created a basis for the development of green finance in Ukraine. The author analyzes the approach of European and world institutions regarding the definition of categories of green finance and green financing, as well as highlights their differences from a scientific and legal point of view. The article also pays attention to the analysis of green finance as a new phenomenon in the field of science and the system of financial law: it is proposed to consider green finance as a set of economic relations regarding the mobilization, distribution and targeted use of funds for the implementation of green projects and other environmental protection programs. As an example of the functioning of green finance in the legal field of Ukraine, taking into account the current legal framework and legislative initiatives of stakeholders, the author cites the newly created institute of the implementation of green projects and the issuance of green bonds, as well as proposals for the transfer of revenues from the environmental tax to special funds of the state and local budgets for targeted financing of environmental protection measures and regarding the creation of a system of extrabudgetary environmental funds for additional financing of environmental programs. Thus, in the opinion of the author, within the financial and legal field such legal relations can be considered as financial legal relations with regard to accumulation using a voluntary (for example, the emission of green bonds or other forms of investment, lending) or a mandatory method (environmental tax, fines etc.), distribution and targeted use of mobilized funds for the implementation of measures exclusively aimed at reducing the consequences of negative impact on the environment, adaptation to climate change etc. (implementation of green projects, other environmental protection programs and projects). Specific measures within the framework of such projects and programs can be directed to the field of energy efficiency and energy savings in the context of the economy decarbonization, stimulation of the use of environmentally eligible technologies in agriculture, reduction of greenhouse gas emissions, alternative energy etc.

Key words: *green finance, green financing, European integration, climate policy, environment, green project, green bonds, environmental tax, financial legal relations.*

Євроінтеграція як процес впровадження європейських норм, стандартів та цінностей протягом багатьох років була і залишається для нашої країни головним та безперечним пріоритетом зовнішньої політики. Безумовно, підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами [1] стало відправною точкою практичної реалізації проєвропейських прагнень нашої держави, визначивши якісно новий формат відносин з ЄС на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції, а також ставши стратегічним орієнтиром системних реформ в Україні [2, с. 25].

Так, підписанням Угоди про асоціацію Україна та ЄС закріпили намір про об'єднання зусиль щодо розвитку та посилення співпраці в різних сферах – торгівлі (зокрема, електронної), юстиції, зовнішній політиці та політиці безпеки, транспорту, соціального розвитку тощо, а також енергетики та захисту навколишнього середовища. Так, зокрема, увага у цій сфері була приділена забезпеченню розвитку екологічно безпечних технологій, а також інвестиціям в екологічно чисті товари, послуги та технології. Окрім того, захист довкілля

та сталий розвиток відповідають цілям політики ЄС: відповідно до ст. 11 Договору про функціонування Європейського Союзу вимоги щодо захисту навколишнього природного середовища повинні бути інтегровані у визначення та реалізацію політики та діяльності Союзу, зокрема, з метою сприяння сталому розвитку [3, с. 53].

Отже, транскордонне співробітництво України в умовах євроінтеграційного процесу передбачає, поміж іншого, й імплементацію того вектора кліматичної політики, який відповідає сучасним міжнародним стандартам та тенденціям, спровокованим першочергово глобальними ризиками зміни клімату та іншими питаннями екологічного характеру. Варто зазначити, що кліматичну політику прийнято розглядати як будь-які дії органів влади, що здійснюються з метою скорочення викидів парникових газів або адаптації до змін клімату, а також відповідні дії інших зацікавлених сторін. Такий акцент у дефініції саме на парникових газах пояснюється тим, що більшість світової економіки спирається на джерела енергії або технології виробництва, які вивільняють парникові гази майже на кожному етапі виробництва, транспортування, зберігання, постачання

та утилізації, а консенсус світових учених приписує глобальне потепління саме викидам CO₂ та інших парникових газів. Такий тісний зв'язок між глобальним потеплінням та економічною життєдіяльністю впливає майже на всі аспекти національної економіки держави. На вирішення проблем, що потребують нагального розв'язання, у сфері екологічної безпеки та на підтримання євроінтеграційного процесу Уряд України затвердив Концепцію «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року [4] (була опублікована у січні 2020 року), метою якої є досягнення кліматичної нейтральності до 2070 року, поступове припинення емісії парникових газів та збільшення частки ВДЕ до 70% до 2050 року.

По-перше, безумовно, будь-які заходи реформування (особливо ті, що де-факто впливають на структуру економіки, кон'юнктуру її секторів, розвиток виробництва) можуть діяти лише у симбіозі із фінансово-правовою складовою частиною процесу – переформатуванням деяких бюджетних та податкових відносин як прояву публічної фінансової діяльності органів влади. Йдеться як про інститути бюджетних трансфертів та видатків бюджету, так і про форми та методи мобілізації фінансових ресурсів до бюджетної системи та позабюджетних фондів коштів. Адже перехід до сталого розвитку потребує фінансових джерел для інвестицій, які забезпечують екологічні вигоди в процесі пошуку дієвих інструментів вирішення проблеми системної екологічної кризи [5, с. 1]. По-друге, на що варто звернути особливу увагу в рамках цього дослідження, саме в межах фінансових правовідносин може відбутися «озеленення» національної економіки шляхом фінансування так званих проєктів екологічного спрямування, тобто проєктів у сфері альтернативної енергетики, енергоефективності, мінімізації утворення, утилізації та переробки відходів, впровадження екологічно чистого транспорту, адаптації до змін клімату тощо [6], а також запровадження релевантних податкових пільг та цільового фінансування природоохоронних заходів за рахунок надходжень від екологічного податку.

Перед тим як розкрити цю тезу, зазначимо таке. Не вдаючись тут до полеміки щодо дефініції терміна «фінанси», конста-

туємо, що під фінансами для цілей юридичного дослідження слід вважати суспільні відносини з приводу формування, розподілу та використання грошових фондів [7, с. 5]. Будучи регульованими нормами фінансового права, вони набувають форми фінансових правовідносин – тих, що виникають, розвиваються та припиняються у сфері фінансової діяльності держави [8, с. 9] та органів місцевого самоврядування.

Що ж до категорії зелених фінансів як одного з наріжних механізмів реалізації цілей сталого розвитку та безперебільшення завдань євроінтеграційного процесу України в контексті забезпечення захисту довкілля, тут варто зазначити таке. Нині навіть загального визначення зелених фінансів (green finance) як у публіцистичній, так і науковій літературі ще немає, оскільки сама тематика зеленого фінансування, зелених інвестицій та зелених фінансів є новим явищем в економічному та правовому полі не тільки України, а й усієї світової спільноти. Тим не менш нормативні та декларативні акти різного юридичного характеру, розроблені європейськими та світовими інституціями, вже поклали початок дискусії з цієї тематики. Так, наприклад, дослідницька група «Зелені фінанси G20» визначає це поняття крізь призму категорії фінансових інвестицій, які забезпечують екологічні переваги в більш широкому контексті сталого розвитку (скорочення забруднення повітря, води та земель; підвищення енергоефективності; пом'якшення та адаптація до змін клімату) [9, с. 3]. Зелені фінанси також визначаються міжнародними організаціями та іншими суб'єктами світової політико-економічної арени як «фінанси для досягнення економічного зростання з одночасним зменшенням забруднення довкілля та емісії парникових газів...» (Організація з економічного співробітництва та розвитку); «залучення приватних капітальних інвестицій до зелених галузей, таких як захист навколишнього середовища, енергозбереження та чиста енергетика, через надання таких фінансових послуг, як кредитування, пряме інвестування, емісія облігацій, акцій та страхування» (Народний Банк Китайської Народної Республіки); «стратегічний підхід до інкорпорування фінансового сек-

тору до трансформаційного процесу щодо переходу до низьковуглецевої та ресурсоефективної економіки в контексті адаптації до змін клімату» (Уряд Германії) тощо [10, с. 3]. Разом із тим дотична категорія «зелене фінансування» (green financing) визначається здебільшого також кризою призму фінансових інвестицій, що надходять до проєктів сталого розвитку [11]; як фінансові продукти та послуги, що враховують дію факторів навколишнього середовища протягом усього процесу прийняття рішень щодо кредитування, подальшого моніторингу та управління ризиками, та які створюються (надаються) для сприяння «екологічно відповідальним інвестиціям» та стимулювання низьковуглецевих технологій, проєктів, галузей та підприємств» [12]; як усі форми інвестування або кредитування, які враховують вплив на навколишнє природне середовище та покликані сприяти підвищенню екологічної сталості [13]; як фінансування державних та приватних зелених інвестицій в екологічні товари та послуги, запобігання та мінімізацію шкоди довкіллю, а також фінансування публічних політик, що заохочують імплементацію екологічних пом'якшувальних та адаптаційних проєктів та ініціатив [14].

Отже, як впливає із наведених вище дефініцій зеленого фінансування, останнє фактично розглядається як фінансування у формі інвестування або кредитування технологій, практик, проєктів та інших об'єктів, цільовим призначенням якого є забезпечення пріоритетів сталого розвитку в контексті захисту навколишнього середовища.

За своїм смисловим навантаженням явище фінансування як таке являє собою забезпечення фінансовими ресурсами тих чи інших суб'єктів або проєктів та програм. У системі та науці фінансового права категорія фінансування стосується насамперед бюджетного процесу та являє собою: 1) метод розподілу коштів централізованих і децентралізованих грошових фондів держави та органів місцевого самоврядування (метод публічної фінансової діяльності в частині розподілу та перерозподілу мобілізованих фондів коштів); 2) діяльність, пов'язану із забезпеченням грошовими ресурсами соціаль-

них, економічних та інших потреб держави, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб, та яка полягає у наданні коштів для безповоротного, безвідплатного, цільового їх витрачання протягом бюджетного періоду [15, с. 530]. Відповідно, можемо презюмувати, що зелене фінансування, з огляду на специфіку його об'єкта та цільового призначення, може бути визначене з точки зору фінансового права як забезпечення грошовими ресурсами в тій чи іншій формі (різні джерела акумулювання коштів) проєктів, програм та інших об'єктів, цільовим призначенням реалізації (діяльності) яких є забезпечення пріоритетів сталого розвитку в контексті захисту навколишнього середовища, а також пом'якшення наслідків зміни клімату (створення екологічного продукту, енергоефективність та енергозбереження, розробка інших екологічних технологій тощо). На нашу думку, таке явище, як зелене фінансування, цілком може бути додане до понятійно-категорійного апарату системи та науки фінансового права, адже сама його концепція в парадигмі сталого розвитку включає не тільки і не стільки залучення приватних коштів реалізаторами проєктів екологічного спрямування, але й публічно-фінансову мобілізацію грошових ресурсів за допомогою обов'язкового (система загальнообов'язкових платежів – наприклад, екологічний податок) чи добровільного методу (облігації, гранти тощо) задля реалізації публічних (державних та місцевих) екологічних програм та проєктів, спрямованих на зменшення впливу на довкілля та мінімізацію негативних екологічних наслідків.

Що ж до категорії зелених фінансів, яка в релевантній зарубіжній літературі доволі вільно використовується як синонім до поняття зеленого фінансування, на нашу думку, у разі юридичного аналізу повинна бути розглянута із дотриманням усіх принципів формальної логіки та юридичної структурованості та визначеності як окреме фінансово-правове явище.

На думку автора, зелені фінанси в юридичному аспекті варто розглядати як сукупність економічних відносин щодо акумулювання та використання фондів коштів на реалізацію проєктів екологічного спря-

мування та інших програм, цільовим призначенням яких є зменшення шкідливого впливу на довкілля та мінімізація негативних екологічних наслідків. Як впливає із положень цитованого вище Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» в чинній редакції [6], серед суб'єктів, які мають право реалізувати проєкт екологічного спрямування, можуть бути як територіальні громади в особі представницького органу місцевого самоврядування, Рада міністрів АР Крим, а також держава Україна в особі уповноважених органів (тобто публічні утворення), так і юридичні особи приватного права. Фінансувати проєкт екологічного спрямування можуть також суб'єкти з різним правовим статусом: як юридичні особи приватного права (зокрема, банки та інші фінансові установи), так і міжнародні фінансові організації та спеціалізовані фінансові установи, утворені Кабінетом Міністрів України чи іншим спеціально уповноваженим органом. Окрім того, у ст. 18 Закону також зазначається, що проєкти екологічного спрямування можуть фінансуватися з державного чи місцевого бюджету, а емісію зелених облігацій як джерела фінансування або рефінансування витрат екологічних проєктів можуть здійснювати обидві зазначені категорії суб'єктів. До того ж якщо емітентом зелених облігацій є держава Україна, то кошти від їх розміщення використовуються відповідно до Бюджетного кодексу України.

Не вдаючись до деталей аналізу перетинання приватних (цивільних, господарських) та публічних (фінансових) правовідносин у новоствореному інституті реалізації проєктів екологічного спрямування та емісії зелених облігацій, лише зазначимо, що цей приклад може бути одним із прикладів функціонування зелених фінансів як відповідних публічних правовідносин. Але варто мати на увазі, що сфера зелених фінансів та зеленого фінансування як дотичного, але не тотожного явища, не може звужуватися лише до реалізації норм Закону «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» в контексті емісії зелених облігацій задля реалізації проєктів екологічного спрямування. На нашу думку, з огляду на тенденції імплементації стандартів актуаль-

ної кліматичної політики на теренах нашої держави та пошуку механізмів фінансування таких заходів, варто говорити про зелені фінанси і в контексті потенційного фінансування державних природоохоронних заходів та програм зі зменшення шкідливого впливу на навколишнє природне середовище (зменшення викидів CO₂ – перехід до низьковуглецевої економіки, енергоефективність та енергозбереження – декарбонізація економіки, використання кращих, екологічно прийнятних технологій у сільському господарстві тощо). Наприклад, цікавою є ініціатива ГО «Професійна Асоціація Екологів України» щодо екологічної модернізації підприємств, створення спеціальних фондів на цільові природоохоронні заходи, актуалізації екологічного податку та стимулювання підприємств на дотримання вимог природоохоронного законодавства, зокрема шляхом збільшення сум штрафних санкцій. Так, експерти пропонують вирішувати проблематику стану довкілля, зокрема, шляхом: 1) спрямування частини надходжень від екологічного податку до спеціального фонду Державного бюджету України (за утворення радіоактивних відходів та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад встановлений особливими умовами ліцензії строк тощо), а також закріплення, що за їх рахунок здійснюється фінансування природоохоронних заходів; 2) спрямування іншої частини надходжень від екологічного податку до спеціальних фондів місцевих бюджетів (за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти, розміщення відходів у спеціально відведених місцях чи на об'єктах, викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення тощо); 3) передбачення цільових показників для суб'єктів господарювання, які претендують на отримання коштів, спрямованих на зменшення впливу на довкілля, що включатимуть показники результативності таких заходів та відповідальності у випадку нецільового використання коштів; 4) збільшення сум штрафних санкцій та збитків за порушення вимог природоохоронного законодавства [16]. На нашу думку, запропоноване переформатування екологічного податку

в контексті цільового фінансування природоохоронних заходів також створить підґрунтя для реалізації зелених фінансів (публічні фінансові відносини у сфері акумулювання коштів для реалізації природоохоронних заходів), як і використання мобілізованих коштів спеціальних фондів державного та місцевих бюджетів (публічні фінансові відносини у сфері використання акумульованих цільових коштів для реалізації природоохоронних заходів). Варто також звернути увагу і на позицію Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, представники якого також пропонують реформувати екологічний податок в Україні, вуглецевий податок та систему торгівлі викидами CO₂. Зокрема, пропонувалося індексувати ставки екологічного податку та рентної плати, а також на базі позитивного зарубіжного досвіду створити низку позабюджетних екологічних фондів із джерелами надходжень у формі податків та платежів за забруднення, які не спрямовуються до бюджетів, для реалізації відповідних природоохоронних заходів [17]. На думку автора, функціонування таких фондів, будучи регульованим нормами фінансового права у частині мобілізації та цільового використання коштів, також може бути прикладом реалізації зелених фінансів як фінансово-правового явища, яке закономірно розвивається у вітчизняному економіко-правовому полі як відповідь на потреби практичного забезпечення євроінтеграційного курсу України в контексті захисту навколишнього природного середовища.

Отже, зелені фінанси не тільки як економічне явище, але й правова (фінансово-правова) конструкція, що виникла

як відповідь на потребу фінансово-матеріального забезпечення реалізації цілей сталого розвитку в контексті охорони навколишнього середовища, є зовсім новою та не розвинутою ще категорією вітчизняної економіко-правової дійсності. Разом з тим потенційна практична користь цього явища не може бути не поміченою вже навіть на етапі її зародження та імплементації у вітчизняний суспільний простір. Зелені фінанси є механізмом реалізації євроінтеграційного процесу України в частині забезпечення екологічної безпеки та мінімізації шкідливих наслідків для довкілля і водночас виникли саме на підґрунті транскордонного співробітництва України в питаннях загальної охорони навколишнього природного середовища. Безперечно, концепт зелених фінансів, зеленого фінансування, реалізації проєктів екологічного спрямування та дотичних явищ у рамках україно-європейського співробітництва ще потребуватиме свого удосконалення та логічного структурування як в ідеологічному аспекті, так і в нормативно-правовому полі. Але вважаємо, що подальша науково-юридична дискусія стосовно фінансово-правової природи, характеристик та змісту зелених фінансів як сукупності економічних відносин щодо акумулювання, поділу та цільового використання коштів на реалізацію проєктів, програм та інших заходів природоохоронного характеру володіє значним потенціалом на розвиток, адже наукові доробки в найважливіших сферах суспільного життя мають вагоме прикладне значення для реалізації зваженої політики, інтегрованої до системи цінностей та пріоритетів європейської спільноти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/984_011 (дата звернення: 12.09.2022).
2. Кузьо М., Черніков Д., Павлюк С., Хорольський Р. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: зміст та імплементація. ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив». 2015. URL: https://parlament.org.ua/upload/docs/final_1.pdf.
3. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C 83/01). *Офіційний вісник Європейського Союзу*. URL: <file:///Users/anastasiadubko/Downloads/f450346n12.pdf> (дата звернення: 12.09.2022).
4. Кліматична політика України: енергетичний складник. Heinrich Boll Stiftung. Представництво Фонду ім. Г. Бьоля в Україні, 2019. URL: https://ua.boell.org/sites/default/files/hbs_klimatichna_politika_ukrayini_energetichna_skladova.pdf.

5. Резнікова Н.В. Зелені фінанси як тригер сталого розвитку. *Цілі сталого розвитку: пріоритети для України* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 6 листопада 2021 р.). Національний університет харчових технологій, 2021. С. 30–34.
6. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 23.02.2006 року № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text&> (дата звернення: 13.09.2022).
7. Фінансове право : навчальний посібник / за ред. М.П. Кучерявенка. Харків : Право, 2010. 288 с.
8. Фінансові правовідносини: теорія, сучасний стан і тенденції розвитку : монографія / О.В. Макух. Харків : Право, 2016. 304 с.
9. G20 Green Finance Synthesis Report. G20 Green Finance Study Group. 5 September 2016. URL: https://g20sfwg.org/wp-content/uploads/2021/07/2016_Synthesis_Report_Full_EN.pdf.
10. The Green Qualifications Workbook. Chartered Banking Institute. Chapter 1: What is green finance? URL: <https://www.charteredbanker.com/static/uploaded/6e89f43e-6a3b-41c7-a2a65d41deeee960.pdf>.
11. Höhne N., Khosla S., Fekete H., Gilbert A. Mapping of Green Finance Delivered by IDFC Members in 2011, *Ecofys*. 2012.
12. Pricewaterhouse Coopers Consultants (PWC) (2013): Exploring Green Finance Incentives in China, PWC.
13. Böhnke J., Eidt V., Knierim L., Richert K., Röber G.-M., Volz U. (forthcoming). How to Make Green Finance Work – Empirical Evidence from Bank and Company Surveys, German Development Institute / Deutsches Institut für Entwicklungspolitik (DIE).
14. Lindenberg, Nannette. Definition of Green Finance. German Development Institute, April, 2014. URL: <https://www.cbd.int/financial/gcf/definition-greenfinance.pdf>.
15. Словник фінансово-правових термінів / за заг. ред. д. ю. н., проф. Л.К. Воронової. 2-е вид., переробл. і доповн. Київ : Алерта, 2011. 558 с.
16. Екологічні фінанси: чи можуть вони стати інструментом покращення стану довкілля? Ініціативи РАЕУ. *Інформаційний вебпортал Ecobusiness Group*. URL: <https://ecolog-ua.com/news/ekologichni-finansy-chy-mozhut-vony-staty-instrumentom-pokrashchennya-stanuvovkilllya>.
17. Удосконалення екологічного оподаткування та фінансування природоохоронних заходів. Презентація Ірини Ставчук. / Офіційний портал Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/files/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA.pdf>.